

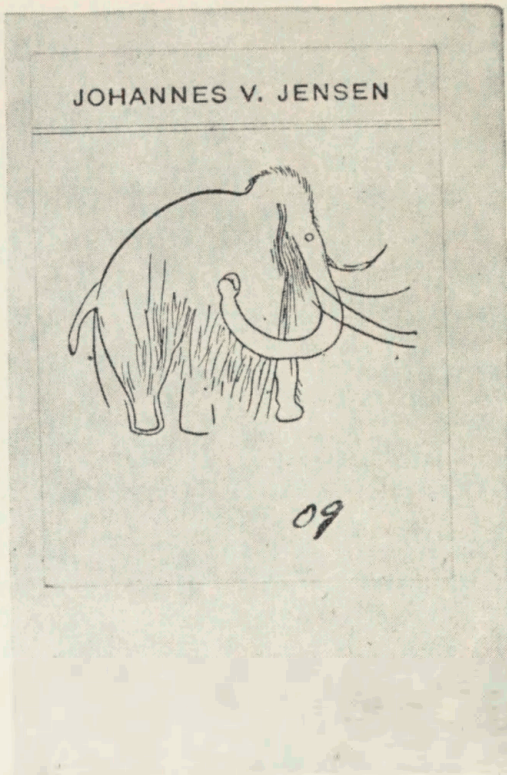
Johannes V. Jensens bibliotek

AF MORTEN BORUP

Endnu i foråret 1968 stod Johannes V. Jensens bogsamling uforandret, som da han i 1950 døde, i hans Østerbroejlighed i København, men nu da hans enke også er borte, har deres sønner truffet aftale med Nationalmuseet, der vil indrette en Johannes V. Jensen-stue i Prinsens Palæ, om at alle de bøger, der stod i hans kombinerede arbejds- og soveværelse, skal opstilles her. Om den øvrige del af bøgerne, dem der stod i dagligstuen, er der ikke endnu truffet nogen bestemmelse. Biblioteket vil under alle omstændigheder blive splittet, og inden dette finder sted, har Det kgl. Bibliotek derfor ved undertegnede ladet alle bøgerne registrere på kartotekskort, således at man også i fremtiden kan danne sig et skøn over Johannes V. Jensens arbejdsredskaber.

Man har måske vanskeligt ved at forestille sig dette friluftsmenneske, denne skarpe iagttager af virkeligheden, som en meget læsende mand. Ikke desto mindre betød bøgerne noget meget væsentligt i hans liv og var en afgørende inspirationskilde for ham, selv om han nok så meget skabte sine værker ud af sit eget rige indre. Hans bibliotek var i og for sig ikke af imponerende omfang, beløb sig skønsmæssigt til en ca. 3000 bind. Han samlede ikke af mani, var ikke altædende, men havde sine specialområder, der til gengæld dyrkedes med lidenskab. En oversigt over dets indhold vil netop derfor kunne give et resumé af de baner, hvori hans tanker bevægede sig. Nærværende lille redegørelse anlægger ikke bibliofile eller bogtekniske synspunkter. Dertil indbyder Johannes V. Jensens bogsamling ikke; den var et brugsbibliotek, hvortil bøgerne ikke var erhvervet som prydenstande eller udmærkede sig ved deres elegante kondition. Han havde ganske vist ladet fremstille et exlibris, den berømte mammut, der kendes fra omslaget til originaludgaven af *Bræen*, men anvendte det yderst sparsomt som ejermærke i sine bøger, ligesom kun få af dem er signerede med hans navnetræk. På den anden side har han så godt som aldrig makuleret dem med notater eller understregninger; hvad han ville mærke sig, nedfældedes i hans hjernes rummelige gemmer. Hans ældste søn, kredslæge Jens Jensen, har fortalt mig, at

Baggrunden

Johannes V. Jensens
exlibris

hans fader af og til – ved flytninger o.l. – ryddede op i sin samling og lod et vognlæs, bl. a. en stor Grønlands-samling, køre til en antikvar. En anden del af bøgerne står i sommerhuset i Tibirke, og den er der her ikke taget hensyn til. Alt i alt bærer samlingen præg af sin ejermands stærkt individuelle smag; det, han beholdt, er hvad der for ham var »det blivende«, for at anvende hans eget udtryk. Dog må man gøre sig klart, at en del af bogbestanden er kommet til som gaver, hvad talrige dedikationer taler deres tydelige sprog om; men eftersom størsteparten falder inden for hans eget interesseområde – kun få er uopsprættede – er der ingen grund til at lade dem indtage en undtagelsesstilling. Langt de fleste stammer da også fra hans venner og personlige bekendte, ingen så flittigt repræsenterede som Johannes Larsen, Jeppe Aakjær og Fr. Poulsen.

Lad os begynde med begyndelsen: Johannes V. Jensens *skolebøger*, hvoraf han morsomt nok har bevaret flere. I et essay i dette tidsskrifts sidestykke *Aarvog for Bogvenner* 1920 (genoptrykt i den posthume samling *Mytens Ring*) har han skrevet om *Vore første Bøger* og går helt tilbage til sin barn-

Skolebøger

doms ABC og læsebog. Når han her siger, at ABC'en har han aldrig guset, må man huske, at dette er skrevet 30 år før hans død. Faktisk findes nu mellem bøgerne en sådan ABC uden titel og årstal, der må antages at være identisk med den, han endnu mindes så tydeligt i sin skildring af barndomslitteraturen, selv om det måske ikke er samme oplag, som det til slut er lykkedes ham at opdrive. Også de to første læsebøger med stykket om *Den hellige Kristoffer* og billedet af koralrevet, »der var skyld i, jeg kom ud at rejse« (se festskriftet til 70-årsdagen), kom igen i hans besiddelse; det var Holbech og Matzens *ABC og Læsebog* og Joakim Larsens *Læsebog for Folkeskolen og Hjemmet*, den sidstnævnte ifølge dedikationen foræret ham af Hans Kyrre og F. C. Kaalund-Jørgensen (se *Bogvennen* 1948, s. 14). Overraskende er det, at han har gemt fire af sine latinbøger: to tekstudgaver af Ovids *Metamorfoser* (1880) og Cornelius Nepos (1875) (jf. Oluf Friis: *Johs. V. Jensen og Viborg* 7 og 13), en *Haandbog i den græske og latinske Literaturhistorie* af P. H. Tregder (1880) og C. Thomsens *Det romerske Stats- og Privatliv i Oldtiden* (1883), de to sidste med skoledisciplens navn på titelbladet. Nedenfor vil vi få mere at vide om hans stilling til latinen.

I det følgende vil det være rimeligt at behandle bøgerne i to store grupper: en skønlitterær og en faglig; inden for den faglige kan der naturligvis opstilles mange mindre afdelinger. Som i alle større biblioteker er faglitteraturen langt den omfangsrigste, hvad der med kendskab til Johannes V. Jensen heller ikke er noget overraskende i.

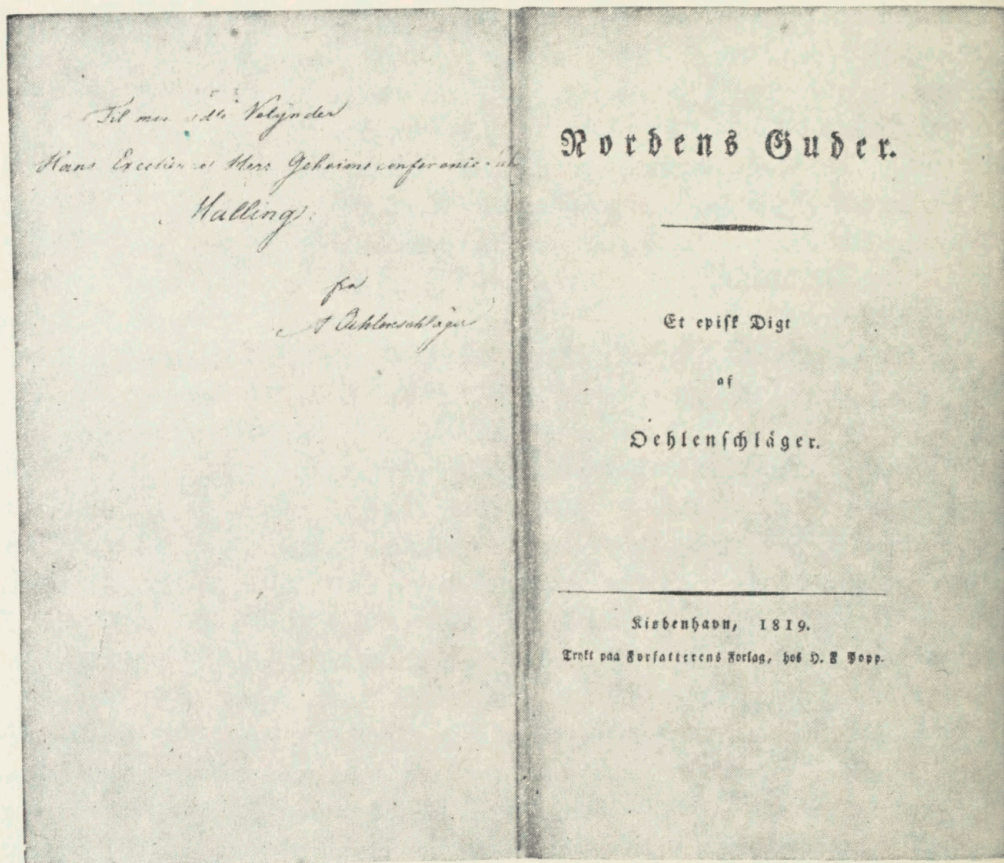
Den *skønlitterære* afdeling viser, at Johannes V. Jensen har kendt til glæden ved at læse digterværkerne i de originale udgaver. Både ved hvad den rummer og hvad der mangler er den et meget talende vidnesbyrd om sin ejers litterære smag. Karakteristisk er det, at J. P. Jacobsen kun er repræsenteret ved ét bind, der indeholder hans naturvidenskabelige afhandlinger, og Herman Bang overhovedet ikke. Fra før 1800 er der ikke meget ud over folkeviserne i Abrahamson, Nyerup og Rahbeks udgave og den sjældne udgave af Johs. Ewalds poetiske skrifter fra 1780-91. Inden vi går over til det 19. århundredes digtere, bør som en særlig fin erhvervelse nævnes et meget smukt eksemplar af H. C. Ørstedes læredigt *Luftskibet* (1836). Af guldalderdigterne er de foretrukne Oehlenschläger, H. C. Andersen og Goldschmidt, hvorimod Blicher mest forekommer i senere

*De skønlitterære
bøger*

udgaver, velsagtens fordi han allerede da var oppe i meget høje priser. Om den store kærlighed til Oehlenschläger vidner den imponerende række af førsteudgaver, der går lige fra *Digte* 1803 og *Poetiske Skrifter* 1805 til *Regnar Lodbrok* 1848. Interessantest turde være »et dejligt Eksempplar« (som Jensen selv kalder det i *Mytens Ring*) af *Nordens Guder* fra 1819 med dedikation fra Oehlenschläger til gehejmekonferensråd Malling. Her mødes to generationer, for den, der har modtaget bogen, er historikeren og ministeren Ove Malling, forfatter til *Store og gode Handlinger*.

Med Oehlenschläger-afdelingen kan samlingen af H. C. Andersen-udgaver langt fra måle sig; dog er her også en del værker i originaludgaver, f. eks. *Skygebilleder af en Reise*, *Kun en Spillemand*, *En Digtets Bazar*, *I Sverrig*, *I Spanien* og *Lykke-Peer*. Efter antallet af bind at dømme har Chr. Winther ikke hørt til de helt store favoriter, og hele den heibergske skole glimrer ved sin fraværelse. Mig bekendt har Johannes V.

Adam
Oehlenschlägers
Nordens Guder
med dedikation fra
forfatteren til
geheimkonferensråd
Ove Malling

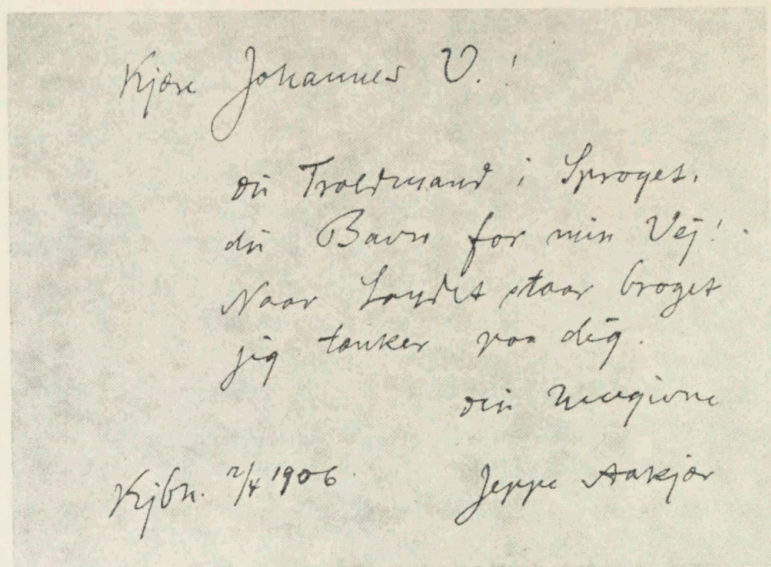
Jensen ikke lagt nogen interesse for Goldschmidt for dagen, men ikke desto mindre har han skaffet sig en anselig række førsteudgaver af ham, både *En Føde*, *Fortællinger* 1846, *Ravnen*, de forskellige samlinger af mindre fortællinger og *Livserindringer og Resultater*. Medens alt, hvad der smager af Brandesianisme er så godt som bandlyst, er Drachmann-udvalget (i førsteudgaver) usædvanlig fyldigt og spænder over hele forfatterskabet fra 1872 til 1908. Ingen er dog dedikations-eksemplarer, skønt de sidst udkomne bøger kunne være det, eftersom Drachmann og Jensen i dette århundredes begyndelse fik kontakt med hinanden. Litteraturhistorisk interessant er det at konstatere, at Johannes Jørgensen, der har påvirket Jensen i hans tidligste stadium, men som han senere tog fuldstændig afstand fra, er repræsenteret med de tre romaner *Sommer* 1892, *Livets Træ* 1893 og *Hjemvee* 1894. Når vi så kommer til Jensens jævnaldrende, bliver dedikationseksemplarerne ganske naturligt talrige. Ved at blade i dem får man et indblik i kredsen af hans venner. Først jyderne. Her er Jeppe Aakjær en årlig leverandør, både af digte og lokalhistoriske afhandlinger fra Skiveårbogen. Af de ofte versificerede tilegnelser udplukker vi som prøve denne fra *Vredens Børn* 1904:

Mens *dine* kjække Tanker alt omspænde,
fra Himmerland til Verdens Yderende,
jeg gaar og stunter langs de Moserande,
hvor Humlen drikker Mjød af Lyngens Kande

og i *Fra Jul til Sanct Hans* 1905:

Min stærke Broder, Verdensmand og Jyde,
som tit for mig har spredt *din* rige Dug.
Det er kun Grovbrødkost, jeg har at byde,
men den er dejnet af vort Hjemlands Rug.
Nu, lang til Fadet, Broder, løft vor Drammen,
imens vi atter hjemligt prater sammen.

Endvidere Lemvigdigteren Thøger Larsen, hvis digtsamlinger – i begyndelsen bogmæssigt meget enkelt udstyrede – så godt som alle findes; heller ikke de sjældne tre årgange af hans tidsskrift *Atlantis* savnes. Endelig Jakob Knudsen, som han trods al ulighed i livssyn satte meget højt. At svogeren Ludvig Holstein har sendt ham sine digtsamlinger, kan jo ikke over-

Dedikation
i Jeppe Aakjærs
Rugens Sange

raske. Efter hans død har Johannes V. Jensen (eller måske snarere hans hustru, der var søster til fru Thyra Holstein) desuden arvet en række af hans egne bøger med tilegnelser, hvad der forklarer, at flere af Holsteins værker forekommer i to eksemplarer. Af andre jævnaldrende digtere, der er fyldigt repræsenterede, må især nævnes L. C. Nielsen, Louis Levy (børnerimene) og Jensens første biograf, den nyligt afdøde Otto Gelsted. Til det yngre slægtled, der har stået i forbindelse med ham, hører Fr. Nygaard og Hans Hartvig Seedorff.

I samme målestok findes ikke udenlandsk skønlitteratur. Af nordmændene er den foretrukne Bjørnson, som han så ofte har skildret og hyldet; her er adskillige originaludgaver: *Arne*, *Halte-Hulda*, *Smaastykker*, *Kong Sverre*, *Arnljot Gelline*, *Digte og Sange* 1870, *Magnbild*, *Paul Lange* og *Tora Parsberg*, *Daglannet* foruden 9 bind samlede skrifter, hvorimod Ibsen udover et eksemplar af *Lille Eyolf* kun findes i samlet udgave. Et par forfattere, som Jensen tydeligt nok har dyrket med forkærlighed, er Olaf Bull og Gabriel Scott, men hvor er Knut Hamsun, hvis værker han givet har ejet? Af den ikke-nordiske digtning er den tyske i overvægt, især den klassiske, tildels i fine gamle udgaver: Goethes værker (Cotta, 1815-19) i 20 bind (hvoraf dog et mangler), Höltys digte fra 1804, Fr. Matthisons fra 1821, Körners fra 1817, Lenaus (som han skal have holdt meget af) fra 1856, mens Schiller, Heine og Kleist blot forekommer i den moderne Tempel-Klassiker-serie. Den gamle

Udenlandsk
skønlitteratur

Heine-udgave, som han sled i sin ungdom, har jeg ikke haft
lejlighed til at se, eftersom den befinder sig i »sommerbibliote-
ket« i Tibirke; den har betydet uhyre meget for ham, men er
som bogværk næppe nogen skønhedsåbenbaring, således som
Jensen selv har beskrevet den: »nussede Reclamhefter smækket
ublidt sammen i et tykt Bind, som er skaaret paa Ryggen af, at
jeg har slebet Barberkniv paa det, en Tanke, der vilde have
moret Heine, indvendig makuleret af heftige Udraabstegn lige-

Dedikation i
Jakob Knudsens
Livsfilosofi

Johannes V. Jensen
med Tak for Behøring, for kensornet
Anerkendelse og for Venlighed
April 1908 fra Jakob Knudsen

LIVSFILOSOFI

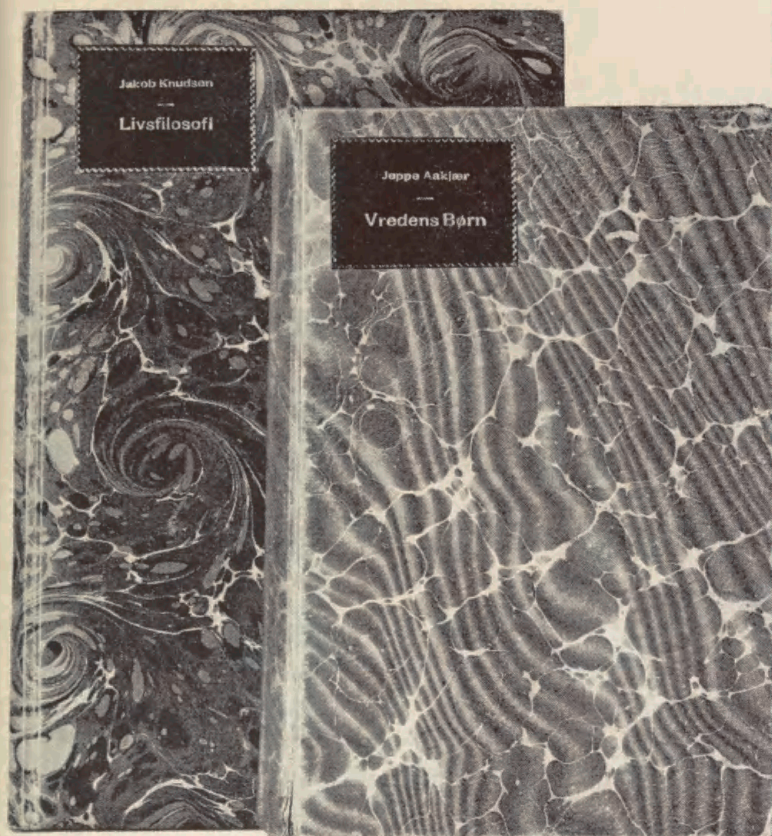
som Lynnedslag udenfor de makabreste Strofer« (*Mytens Ring* s. 26). I forhold til den tyske afdeling virker det engelsk-amerikanske udvalg overraskende fåtalligt. Shakespeares *Plays* i 8 bind fra 1797, Fieldings *Tom Jones* fra 1774, Defoes *Robinson Crusoe* fra 1761 og Swifts værker i 17 bind fra 1784 (som han med stolthed omtaler i sit lille skrift *Swift og Oehlenschläger*) er til gengæld lækkerbiskener. Byron findes kun i mere pauper udgave. De to vigtigste amerikanere er Walt Whitman og Mark Twain; Whitman møder os i en udgave af *Leaves of Grass* fra 1900, åbenbart den, der har ligget til grund for hans gengivelse af digtene i *Madame d'Ora* (1904) og for hans og Gelsteds oversættelse fra 1919, eftersom Jensen på titelbladet med blyant misbilligende har noteret: »Makuleret af Gelsted« – heldigvis synes tilskrivningerne ikke at være af direkte skadevoldende karakter, men bemærkningen vidner jo smukt om, at digteren efter den første ungdoms Heine-begejstring selv behandlede sine bøger med omhu og også ønskede dem skåned af lånerne.

Når man så giver sig i lag med *faglitteraturen*, er det første, der slår en, at så mange forskelligartede områder er samlet i ét bibliotek, og dernæst at der findes værker så lærde og så specielle, at man egentlig kun kunne vente at finde dem på en videnskabsmands reoler. Hvad mener man om titler som *Die Musikinstrumente des alten Ägyptens*, *Grundzüge der Palaeobiologie der Wirbeltiere*, *The Preparation of Rough Skeletons* eller *Sur la préhistoire et sa capitale Les Eyzies?* – bøger, der er valgt på må og få og vel at mærke ikke er tilsendt ham med dedikation, men er anskaffet for at tilfredsstille en videtrang.

Vi begynder med den *humanistiske* afdeling. Her er først og fremmest et rigt udvalg af *kunstabøger*, billedværker eller kunsthistorie, der tydeligt understreger, hvor dyb hans interesse var for billedet, især som dokumentation. Han har ejet så godt som alle de store og stateligt udstyrede kunstnerbiografier, som Kunstforeningen har udgivet (om Købke, Eckersberg, Constantin Hansen, Lundbye, Marstrand, H. W. Bissen, C. A. Jensen osv.). Ikke mindst har han samlet på Thorvaldsenlitteratur fra Thiele og F. C. Hillerup og nedefter til vore dage. Else Kai Sass' monumentale værk om busterne, som ville have frydet ham usigeligt, har ikke han, men kun hans hustru nået at modtage. Af ældre danske kunsthistorikere er her et og andet af N. L. Høyen og Jul. Lange. Dertil kommer billedværker –

De faglige bøger

Kunstabøger

Jakob Knudsen:
Livsfilosofi
og Jeppe Aakjær:
Vredens Børn.
Helpapirsbind med
samme slags forsats,
ubeskåret. Således
lod Johannes V.
Jensen en del
bøger indbinde, især
skønlitterære
gaveeksemplarer

danske som udenlandske – i hundredevis med gengivelser af kunst fra de ældste tider til vore dage, fra hulefundene til fynboerne, for her satte han stop – den nonfigurative kunst talte ikke til hans smag. Enhver bogsamler ved, hvor besværligt det er at opbevare småtryk. Ikke desto mindre har Johannes V. Jensen gemt en lang række kataloger, dels fra rejser, dels fra Danmark, der viser hvor flittig en gæst han har været på udstillinger og museer. Om hans studier i fysiognomiken og ikonografien erindres man ved værker som Egon Friedells *Das letzte Gesicht* og Richard Langes *Totenmasken*, Emil Schaeffers *Goethes äussere Erscheinung* og det bind af hundredeårsudgaven af Ibsen, der indeholder Ibsen-portrætter.

Litteraturhistoriske værker forekommer sparsomt, hvorimod en del *biografier* indgår i biblioteket. Denne afdeling går ikke på bredden, men i dybden, det vil sige, at han har haft sine favoritter, som han særlig har dyrket. Blandt dem kan nævnes Leonora Christina (som han har digtet om), Thorvaldsen og

Litteraturhistorie

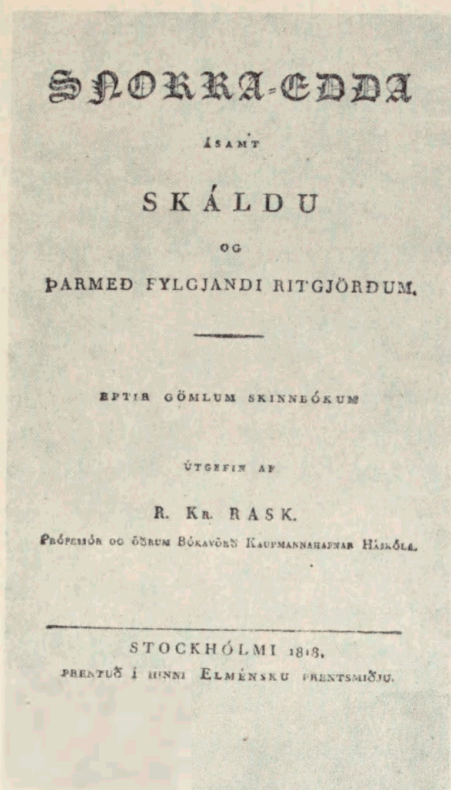
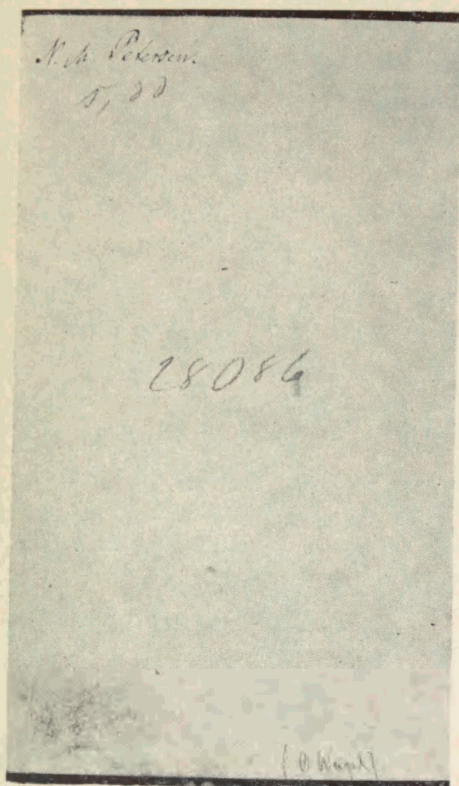
Oehlenschläger (bl. a. flere sjældne småtryk som Martin Hammerichs to skoleprogrammer og Mynsters begravelsestale fra 1850), Henrik Steffens' *Hvad jeg oplevede* (oversat af F. Schaldermose), af udlændinge Swift, Darwin (hvorom mere nedenfor) og hans gamle idol, præsident Theodore A. Roosevelt, som han åbenbart har bevaret sin begejstring for hele livet igennem, at dømme efter antallet af bøger af og om ham (bl. a. vor landsmand Jacob A. Riis' biografi).

Med *historiske* værker var Jensen velforsynet. Man mærker sig Caspar Paludan-Müllers studie over *Jens Andersen Beldenak* (1837) – en person, der skildres i *Kongens Fald* – Troels-Lunds *Om Kulturhistorie* (1894), *Dagligt Liv i Norden* og *Historiske Fortællinger* samt dedikationseksemplarer af *Nye Tanker* og *Solbjerg og Bakkehus*; den posthumt udkomne selvbiografi *Et Liv* er tilsendt fra forfatterens søn. Uden at den hører til historien i snævrere forstand må det her være tilladt at nævne Holbergs *Danmarks og Norges gejstlige og verdslige Stat*; denne 2. udgave fra 1749 er en af bibliotekets virkelige sjældenheder. Blandt de religionshistoriske bøger, som ikke er mange, fæster man sig ved Vodskovs *Sjæledyrkelse og Naturdyrkelse*, fordi han har været meget optaget af denne forfatter og i en kronik skildret sit besøg hos ham, da han lå på dødslejet. *Arkeologien* var en videnskab, som stod Jensens hjerte nær. På sine hylder har han haft stående værker af førende oldforskere som P. O. Brøndsted (*Reise i Grækenland* 1844), Sophus Müller, Johs. Brøndsted, Poul Nørlund m. fl., og talrige særtryk vidner om, at nyere forskere har følt sig i taknemmelighedsgæld til den mand, der skrev *Paa danske Veje*. Selv har han skaffet sig værker om udenlandske udgravningsarbejder, f. eks. om Tut-ankh-Amons grav.

Det turde være tilfældigt, at digteren ikke i digtet *Som Dreng* skar jeg *Skibe* blandt alle de fagvidenskaber, han har givet sig af med, nævner *filologien*. Bogsamlingen, som den nu er bevaret, viser, at han har syslet med sprogene, både de levende og de døde. Mest vidner den om hans interesse for det gamle islandske, der til sidst satte sig spor i oversættelsen af *Heimskringla* og *Egils Saga* og den derpå følgende bog *Kvinden i Sagatiden*. Han har ejet så sjældne ting som Snorres *Edda* i Rasks Stockholmer-udgave (1818), forsynet med N. M. Petersens navnetræk, Rasks *Vejledning til det oldnordiske eller gamle islandske Sprog* (1832), der er indbundet sammen med

Historie

Filologi

Rasks *Oldnordisk Læsebog* fra samme år, Rasks *Samlede Afhandlinger* (1834-38), hvortil kommer forskellige gamle sagaoversættelser, f. eks. både Grundtvigs og Jacob Aalls oversættelser af *Heimskringla* (henholdsvis 1818-22 og 1838-39) samt Rafns af *Fomsvikingasaga* og *Knytlunga* (1829). Hvorledes han har rustet sig til at gå i lag med sin egen sagaoversættelse, ses af tilstedeværelsen af J. Fritzners *Ordbog over det gamle norske Sprog* (1867) og de nyere hjælpemidler: Wimmers *Oldnordisk Læsebog* (7. udg. 1926) og *Oldnordisk Formlære* (6. udg. 1905). Ved siden heraf er det forbavsende at konstatere, hvor megen græsk-romersk litteratur han har været i besiddelse af, flere endda i sjældne gamle editioner såsom Simon Meislings *Digte fra Oldtiden* i 7 dele (1827-32), Horats' samlede værker, oversat af M. Jac. Baden (1792-93), Plutarks *Levnedbeskrivelser* i to oversættelser ved Stephan Tetens (1800-04) og Baden (1802-03), Sallusts *De katilinariske Krige*, oversat af Wallenberg (1701) m. m. Måske er Paul Arnesens latinske ordbog fra 1848 og C. Bergs græske ordbog (2. udg. 1885) rester af Jensens skolebøger. Men hvis man

Snorres Edda i Rasks Stockholmer-udgave fra 1818 med N. M. Petersens navnetræk

erindrer, at han i en af kronikerne i *Om Sproget og Undervisningen* beklager, at man er gået for vidt i retning af at reducere latinundervisningen i skolerne, bliver der intet mærkeligt i at finde klassikerne på hans hylder.

I første øjeblik forbløffes man over, hvor stor en del af biblioteket *naturvidenskaberne* udgør – og dog, hvad siger han ikke selv i digtet *Som Dreng skar jeg Skibe*:

Natur-
videnskabelige
bøger

Jeg var af Naturen
tegnet til Læge,
men lod mig friste
undervejs af Forstudier,
tabte mig lidt som Botaniker,
Zoolog var jeg gerne blevet for Livet ...

Hvis ikke Antropologi,
Etnografi, Arkæologi
og Geologi, samt Kunsthistorie
havde krævet min Opmærksomhed.

Racekundskab
rustede jeg mig til paa Rejser.
Som Historiker
var man jo blevet stikkende.

Lægekunsten, som han svigtede, men som til gengæld hans tre sønner har taget op, har ikke sat sig spor i bogsamlingen, botanikken knapt heller, men des mere *zoologien*. Her slutter Johannes V. Jensen ind på den linie af danske forfattere, der udgøres af Carsten Hauch, J. P. Jacobsen og Vilh. Bergsøe. Af disse hans forgængeres naturvidenskabelige produktion er der prøver. Iøvrigt kan man finde litteratur om allehånde dyrearter, både i form af populære fremstillinger som Brehms (der findes såvel på tysk som dansk) og lærde håndbøger som Herluf Wingses *Pattedyr-Slægter*. Behøver det at siges, at et stort antal zoologiske værker peger i retning af Darwin? Her er ikke blot lærefaderen selv, men ærbødigheden for navnet har også fået Jensen til at skaffe sig farfaderen Erasmus Darwins kæmpemæssige læredigt *The Botanic Garden* i to bind fra 1799. Af Charles Darwins egne værker er der alt i moderne engelske udgaver, J. P. Jacobsens oversættelse (dog ikke i 1. udg.), foruden en anselig stabel litteratur om ham. Kendere

Zoologi

af Johannes V. Jensen vil vide, at han i essay-samlingen *Mindets Tavle* har skildret sit besøg i Darwins hjem i Down i året 1934, og ganske rigtig finder vi i hans bibliotek en illustreret guide herfra. Evolutionslæren er også repræsenteret med en dansk oversættelse af Haeckels skabelseshistorie fra 1877.

Herfra er skridtet kun kort til *geografien*, hvor hovedinteressen knytter sig til de store opdagelsesrejser og hjælpevidenskaben etnografi. Hvis der er nogen gruppe i Johannes V. Jensens bibliotek, der i særlig grad kan siges at kendetegne hans interessesfære, så turde det være *rejsebøgerne*. Tidsmæssigt begynder de med et kostbart folioværk fra det 18. århundrede, som han ifølge dedikationen har fået som gave af sin gode ven billedhuggeren Kai Nielsen, nemlig James Cooks rejser. Det er ubetinget Afrika, der har stået i centrum for ham. Alle de – som regel digre – værker af og om de store opdagelsesrejsende, som han i 1949 behandlede i sin bog *Afrika*, har han selv ejet: Stanley, Livingstone, Burton, Speke, Mungo Park osv., og illustrationerne har han kunnet hente fra sine egne boghylder. »Bedre Selskab end de store Afrika-Explorers Skrifter findes ikke«, erklærer han i Afrika-bogen. Derfor er Asien og Amerika dog ikke forsømt. Det ville jo være utænkeligt, at Marco Polo og Columbus ikke var til stede i Jensens bibliotek. Derimod undrer man sig over ikke at finde Knud Rasmussens værker.

Selv var Johannes V. Jensen som bekendt en stor globetrotter:

Verdens Lys
faldt det i min Lod at opleve,
fra Mangroven i Troperne
til Manhattan,
fra Ungersvendens
fritlevende Sværmetilværelse
til fuldbyrdet Livs
faste Korallring.

Jeg efterlod mine Spor
i Spanien,
jeg saa Amerika,
Asien, Afrika.
Jeg var en Løsgænger
paa Malakka
og blev en Kender
af et nu forsvundet Kina.

Som Johannes V. Jensen efterlod sig sine spor i det store fremmede, således har også den store verden præget hans boghylder. Om hans rejser til Norge, Sverige, England, Spanien, Amerika, Ægypten, Bagindien og Kina erindres man både ved egentlige bogværker og ikke mindst ved de talrige små rejsebøger – hvad enten de nu hedder »Führer« eller »guide« eller noget mere eksotisk – der efter endt udnyttelse er blevet gemt, og

Geografi

som kan give eftertiden et konkret billede af ham som den danske digter, der efter Baggesen, H. C. Andersen og Goldschmidt har underlagt sig mest af kloden. Det lader sig af dem konstatere, at han har været en hyppig gæst i British Museums samlinger som i New Yorks naturhistoriske Museum, og at han aldrig, hvor han så opholdt sig, er gået nogen zoologisk have forbi. Alene fra Berlins og Hagenbecks dyreparker kan der optælles 7 »Führer«, fra vor egen københavnske på Frederiksberg bakke, som han ofte har gengivet indtryk fra, er der 8 forskellige kataloger. Fra Kina har han hjemført et par bøger, hvis titler dog for visse årsagers skyld ikke skal røbes.

Topografien er mindre righoldig. Af større værker noterer man sig et par separate bind af Erik Pontoppidans *Danske Atlas*, ikke tilfældigt udvalgt, eftersom det er de to dele, der omhandler den cimbriske halvø, og der knytter sig den interessante omstændighed til dem, at der indeni det ene lå et brev fra faderen, dyrlæge Hans Jensen, der, vel vidende at han glædede sin søn ganske særligt med netop Jyllandsbeskrivelsen, har indkøbt dem til ham.

Topografi

Når man ved, hvor megen vægt Jensen lagde på begrebet race, kan det ikke undre, at fag som *etnografi* og *antropologi* kommer kraftigt til deres ret blandt bøgerne. Her er race-teoretikere som Klaatsch og Günther, store værker om *Völkerkunde* af Hugo A. Bernatzik og Georg Buschan, og litteratur om jøderne. Til denne afdeling bidrager vor egen landsmand Henrik Steffens med skriftet *Anthropologie*, der udkom i Breslau 1822, og Wald. Dreyer og Birket-Smith med værker om naturfolkene. En bogtitel som *Tools and the Man* (af W. B. Wright 1939) siger meget om den Jensen, der havde planlagt at skrive om arbejdets historie.

Etnografi og antropologi

I den før nævnte afhandling om vore første bøger har Johannes V. Jensen udtalt sig om sin bogbestand og dens vækst gennem tiderne: »I mine yngre Aar da jeg altid flakkede omkring, fra 20 til 30, var Ballasten ikke stor, Bøger der var kommen i min Besiddelse blev liggende efter mig, naar jeg flyttede et nyt Sted hen; i mange Aar ejede jeg af Lektüre som ikke forlod mig kun Shakespeares *The Tempest*, som man kunde have i Lommen. Næste Grundsten i mit Bibliotek var Folkeviserne, derpaa Holberg – men da var jeg bosat og begyndt at samle paa Hylde. Nu trænger Bøgerne mig ud af Huset« (*Mytens Ring* s. 22). Derfor opholder han sig et øjeblik ved den utopiske

Bogsamlere

tanke at samle alt i ét bind, men kaster den straks over bord, indseende at kun den modsatte vej er farbar: »mange Bøger, helst dem alle, Hylde, Reoler, Huse fulde, et Bjerg af Bøger«. Og så følger en kærlighedserklæring til bøgernes verden og en forklaring af hans fremgangsmåde som bogsamler: »Trods alt har jeg altid elsket Bøger, jeg mener trods det Fortrin man dog bevidst maa give den aabne Verden, Tilværelsen selv, og den Foragt det er tilladt at nære for det rene blinde Bogpusleri. Jeg skraber ikke sammen, holder snarere igen, men de kommer og bliver ved at komme. Uden at være Biblioofil sætter jeg Pris paa gode smukke Bøger, et Værk jeg elsker for Indholdets Skyld vil jeg ogsaa gerne have i en god Udgave og et passeligt Bind«. Mere præcist kunne Johannes V. Jensen som bogsamler ikke være karakteriseret. Den, der har haft den glæde at registrere hans bibliotek, som det forefandtes i foråret 1968, kan i et og alt bekræfte, at hans praksis nøje har svaret til hans teori.

For venlige råd og oplysninger takker jeg Johannes V. Jensens sønner samt professor Oluf Friis og førstebibliotekar Kåre Olsen.